

Szentkuthy Miklós olvasmányairól és a könyvtárakról

Szentkuthy Miklóst (1908–1988) a 20. századi magyar irodalom egyik legműveltebb, legjelentősebb írójaként tartják számon. Kevésbé ismert körülmény, hogy csaknem negyedszázadon át középiskolai tanár is volt. Jómagam is azon szerencsések közé tartozom, akik tanítványai lehettek. Kitűnően tanította a magyar irodalmat és az angol nyelvet, órái élményszámba mentek. Érettségi után sem szakadt meg közöttünk teljesen a kapcsolat, egyszerűen találkoztunk, és időnként leveleztünk.

1988 tavaszán azt terveztem, hogy a könyvtárakhoz fűződő viszonyáról és olvasmányairól interjút készítek vele. Abban állapotunk meg titkáránójével, Tompa Máriaival, hogy magnetofonnal felkeresem őket, és „elbeszélgetünk”. Egyben azt üzenté a kitűnő író, hogy találkozásunk előtt „házi feladatként” olvassam életrajzának vonatkozó részeit. Megtettem. Fájdalom, ez az interjú a tervezett formában már nem készülhetett el, 1988. július 19-én bekövetkezett halála miatt. Szerencsére nyilatkozatát legkedvesebb olvasmányairól kérdéseimre már korábban elküldte.

Egy nekrológban Kabdebó Lóránt azt írja, hogy Szentkuthy Miklós életének utolsó délutánján, ha nem is olvasott, de felolvastatott magának feleségével a Szentek életéből, éppen Szent Kamilról, közben így szólt: „Elálmósodtam... majd, ha felébredtem, folytasd!” A folytatásra azonban sajnos már nem kerülhetett sor, mert közben elaludt örökre.

Íme kérdéseimre adott válaszai legkedvesebb olvasmányairól:

„Kedves jó Barátom, emlékezetemben máig is legfrissebben élő tanítványom, hálásan köszönöm kitüntető leveledet, különösképpen meghatott, hogy születésnapomról sem feledkeztl meg.

Kedves kérdésedre a következőkben próbálok válaszolni.

– *Kedves Tanár Úr, gyermekkorában mely könyv volt az első jelentős olvasmányélménye, később milyen mesés-, gyermek-, illetve ifjúsági könyveket szeretett olvasni?*

– Gyermekkorom legkedvesebb olvasmányai (sokszor, persze, felolvasták nekem őket) az Ezeregyéjszaka válogatott meséi, bár egy teljes német illusztrált kiadásba is bele-belekóstoltgattam, továbbá Grimm meséi, Münchhausen báró kalandjai és főleg Doré felejthetetlen illusztrációi, Sebők Zsigmond Mackó-könyvei – könyvtáram ma is féltve őrzött kincsei. Andersen meséi, legalábbis nagyon sok közülük, taszítottak. Verne Gyula összes műveit faltam, May Károly és Cooper indián-históriáit viszont ki nem állhattam.

– *Beszéljen talán ifjúsága legdöntőbbnek minősíthető könyveiről.*

– Ifjúságom legdöntőbb hatású szellemi zsákmanái: Kosztolányi Modern költők antológiája, az első kiadásban, Jókaitól lényegében minden, amit lehetett, és egy dúsan illusztrált Rodin-album.

– *Melyek voltak azok a könyvek, amelyek a legnagyobb hatást gyakorolták emberi és írói fejlődésére?*

– A fejlődésemre legnagyobb hatást tette: Babits Dante-fordítása, az összes Shakespeare, az összes Rilke, az összes Stefan George, az angol barokk líra, Proust (sokat verklizték diletáns kritikusok, hogy Prae című művem Proust és Joyce hatására íródott, azóta hozzáértő kritikusok ezt a babonát az irodalmi köztudatból kiradírozták).

– *Mint tanár mely írókat és költőket tanította a legszívesebben tanítványainak?*

– Shakespeare-t, Keatsset, Dickenset tanítottam a legszívesebben annak idején a tanítványaimnak.

– *Mely könyvek azok, amelyeket újra és újra elolvas, azaz állandóan a keze ügyében vannak?*

– Újra és újra rengeteg képzőművészeti al-

bumot, történelmi, irodalomtörténeti, művészettörténeti, természettudományi lexikonokat, folyóiratokat forgatok.

– *A mai magyar írók és költők közül kiknek a műveit olvassa rendszeresen?*

– Neveket nem kívánok kiemelni, de rendszeresen olvasom a *Kortárs*, *Új Írás*, *Jelenkor*, *Alföld*, *Vigília* című hazai folyóiratokban megjelenő magyar költők és elbeszélők műveit.

Szeretettel ölellek, a feleségem is köszöni szívélyes üdvözlődet.

(Ha már az OSZK tudományos munkatársa vagy, elsétálhatsz immár sok tízezer oldalt kitévő napló-köteteim mellett, melyeket ott őriznek, letétben. Remélem, erős idegzetű férfi vagy és nem rémül meg ezektől a ciklopfalaktól.)

Forró barátsággal és hűséggel:

Szentkuthy-Pfisterer Miklós dr.”

Itt kell megjegyezni, hogy *Szentkuthy Miklós* kéziratai azóta az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárából a Petőfi Irodalmi Múzeumba kerültek át.

Bencsik Gábornak a következő nyilatkozatot adta 1988-ban a legkedvesebb könyvéről (*A Könyv*, 1988/3. sz.):

„Kedves barátom, úgy hallom, hogy kérdésed van hozzám... van-e kedvenc könyvem, illetve a könyvtáramról. Kezdjük a legkedvesebb könyvvel. Igen, van ilyen, és meg is tudom mutatni neked. A címe *Il Grande Libro delle Meraviglie*, vagyis hazám nyelvén *A Csodák Nagy Könyve*. Aki már hallgatott engem, annak talán a könyökén jön ki, amit ezerszer és ezerszer elmondtam: az én egész világra való, hol kielégülő, hol kielégületlen szomjúságomat. Ezért kedvencem ez a képeskönyv: a világ minden tájáról, hegyekről, vizekről, sivatagokról, erdőkről, vizesésekről, felhőjárásokról, a Föld kincses, fantasztikus változatosságáról vannak benne színes és nem színes felvételek. Az építészet csodái is a legnagyobb változatosságban megtalálhatók: egyiptomi, kínai, indiai, japán építészet, középkori francia katedrálisok, szittyaföldi kurgánok, furcsa afrikai várak...

Nos, folytatom és zárom. Az igazi kedvenc könyvem még nem létezik. Diákkorom óta vágyam volt egy olyan könyv, mint amit mutattam, de kiegészítve a legszebb virágokkal, a legizgalmasabb állatokkal, a legérdekesebb ásványokkal, a művészet legszebb képeivel, szobraival, a legszebb divatképekkel, a leg-

szébb nőkkel, felöltözve és szigorúan meztelenül. Külön-külön könyvtáramban rengeteg ilyen album van: virágok, nők, ásványok, csillagok. De olyan kötetem, amelyikben mindez együtt volna meg, még nincs...

Ami egyébként a könyvtáramat illeti, legelső sorban, középsősorban és utolsó sorban bizony a képzőművészeti albumok, a természettudományi munkák érdekelnek, nem az irodalom. Megsúgom... még a kottáimat is... jobban szeretem, mint az irodalmi műveket. Persze azért nem szabad a ló másik oldalára esni, Shakespeare-t és Goethét és Dantét és Keats költészetét sem felejtettem el. A másik, amit könyvtáramról el kell mondanom, hogy könyveimet agyonfirkálom. Mikor tanár voltam, a lyukas órákban a leggyönyörűbb albumokat nézegettem, és bizony én belefirkáltam, belejegyeztem ezt-azt. Egy tanár kollégám belezett: nahát, micsoda barbár analfabéta ez a Pfisterer (ez az én családi nevem), hogy így tönkreteszi a drága szép könyveit! Pedig ők teszik tönkre azáltal, hogy semmiféle megjegyzésük, reflexiójuk, indulatuk nincsen. Nem azért nem írnak bele, mert olyan finom művészetkedvelők, hanem mert nem jut eszükbe semmi.”

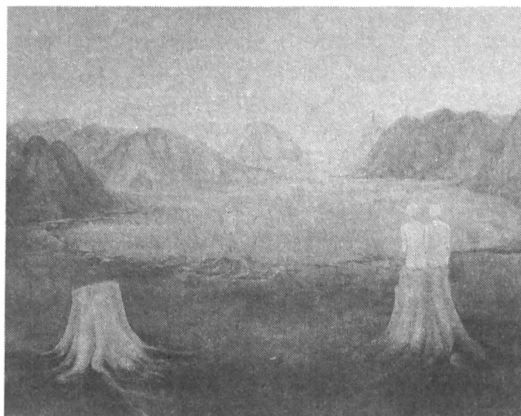
Majd arra a kérdésre, hogy büszke-e a könyvtárára, a következőket felelte:

„Elsősorban nagyon boldog vagyok, és rögtön utána a legnagyobb mértékben büszke is vagyok rá. Könyveim margói – mint említettem – tele vannak jegyzetekkel, vezérszavakban ott vannak fölírva a képekre vagy a szövegre vonatkozó gondolataim. Ezért alig nevezhető könyvtárnak, inkább napló. Mikor összes eddigi naplóim a Petőfi Irodalmi Múzeum tulajdonába mentek át, hangsúlyoztam, hogy igaz, ez rengeteg, sok százezer oldalt tesz ki, de még csak a fele az egésznek. Mert a másik fele az a könyvtár. Melyet éppen ezért hagyományozok és testálok a Petőfi Irodalmi Múzeumnak, egyben és mindenestül.”

„*Frivolitások és hitvallások*” című életrajzából – kiegészítésül – idézzük még Petőfivel kapcsolatos olvasmányait és véleményét a költőről:

„Egyébként Ferenczy Zoltán első nagy, alapvető monográfiáját Petőfi életéről (I–III. Bpest 1896) napról napra gimnazista koromban olvastam el...

Sokáig nem szerettem Petőfit. Nem a versei

nem tetszettek, hanem mert Jókai és Mikszáth tanúsága szerint természete és modora nem volt éppen „kulánsnak” mondható. Ma egyre inkább csodálom őt; lenyűgöző a végtelen sokoldalúság és egészséges erő, ami lényéből sugárzik. Lehet valakinek ilyen vagy olyan véleménye költészetének esztétikai értékéről, számomra az a démoni, ördögi és angyali ihletettség, mely őt életének legapróbb vagy legsúlyosabb benyomásaiból azonnal alkotásra készítette, az írói és költői élet egyetlen és kizárólagos eszményképe.”

Ezek után ismertetjük *Szentkuthy Miklós* nem túl kedvező véleményét általában a könyvtárakról:

„Nagyon nem szerettem könyvtárban dolgozni. Nem győzöm ezt felelmegetni! Egyik könyvtáros rondább volt, mint a másik. Ha egyet moccantam, mellettem egy filosz azonnal rám szólt, hogy viselkedjem csöndesen. Ezek után őt ujjamon meg tudtam számolni, hány-szor voltam könyvtárban. Sokkal később, 1955-ben, mikor *Divertimento* című könyvemet írtam Mozart életéről, sok forrást át kellett nézmem. Többek között Mozart négykötetnyi összes leveleit, melyeket csak a Nemzeti Múzeum könyvtárában találtam meg. (Válogatott levelei megvoltak nekem, de én az összeset akartam átnézni.) Ott pláne még szűkebb volt a hely, kis olvasóteremben kuksoltunk, meleg volt; ha dohányozni akartam: a folyosó hideg volt. Hála Istennek, életem folyamán sok könyvem összegyűlt, vásárlásból, ajándékozásból, úgyhogy olvasóterem – adieu!

Itt jegyzem meg, bármilyen kitérő is, hogy utolsó olvasótermi tartózkodásom nagyon kellemes emléket hagyott bennem: ez pedig a

Szabó Ervin Könyvtárban volt, néhány hónappal ezelőtt. Már régóta kedvem volt egy Giambattista Marino nevű olasz költőre, barokk-manierista stílusban írt, és neve alapján marinista stílusnak is nevezik ezt a fajta írásmódot. Hosszas utánjárással megkaptuk könyvtárközi kölcsönzés útján angolul Adone c. művét, mert bizony olaszul annyit nem tudok, hogy ezt a kacifántos stílust élvezni tudjam. Egyetlen hétre megérkezett a könyv Londonból, akkor bementünk Tompa Máriával, mert ő rendelte meg, és egy szép délelőttöt azzal töltöttünk, hogy átlapoztam, amit át akartam lapozni műveiből... Nagyon élveztem, és a legszebb délelőtt volt! Közben Halász Gábornak rólam írt cikkeit xeroxozták, és ugyancsak közben a diszlépcsőn járva, gyorsfilmként pergett le előttem a Tanácsköztársaságnak az az időszaka, mikor nagyon sokat jártam, tízéves lurkóként, ebben a gróf Wenckheim-palotában – akkor a kultuszminisztérium egy részlege, apám munkahelye...”

Viszont elismeréssel emlékezik másutt egyik munkahelyének könyvgyűjteményére: „Az Árpád-gimnáziumnak ragyogó könyvtára volt, a háborúban néhány kötet »elpusztult«, mint például ez a német-latin 18. századi gyönyörű kiadás, Cicero összes levelei, Wieland nagy német költő fordításában, ami csodálatos munka, mert az eredetinek fantasztikus latin nyelve volt. Ennek hatására írtam Cicero regényemet, még ma is kiadatlan. Ezeknek a leveleknek hatására írtam meg *Rossz nap* című Cicero-novellámat, sokszor, több helyen megjelent, németre is lefordították.”

Más megnyilatkozásából viszont már az derül ki, hogy a British Museum könyvtárában is szívesen tartózkodott:

„... a Böszörményi úton a Farkasréti temető felé, volt egy kis kocsmá, Trummer úr, »Trumcsi bácsi« tulajdona. Délelőttönként ott dolgoztam Cicero-könyvemen.

Akkoriban kezdődött az infláció, és mivel nagyon jóban voltam ott a kocsmába be-bejárógató munkásokkal... jó könyveket kaptam tőlük, szinte fillérékért... Ezek a kocsmái izso-gatók nagyon szerettek engem, látták, hogy mindig csomó könyvvel megyek le, és órákig elmerülten dolgozom. Sokszor ott hagytam könyveimet a kocsmasztalon, mint 1931-ben a British Museum könyvtárában, fenntartott helyemen, és másnap folytattam so zu sagen kutatásaimat, alkotásaimat. Ezt látták barátaim a kocsmában, romlásokból hoztak gazdátlan könyveket.”